

## תוכן העניינים

|                                               |    |
|-----------------------------------------------|----|
| מבוא.....                                     | 3  |
| פרק ראשון : פעילות גומלין בכיתה.....          | 5  |
| פרק 2 : אקלים כיתה.....                       | 8  |
| פרק 3 : למידה פעילה.....                      | 11 |
| פרק 4 : הקשר בין למידה פעילה לאקלים כיתה..... | 16 |
| פרק 5 : דיון והמלצות.....                     | 21 |
| פרק 6 : סיכום.....                            | 24 |

ביבליוגרפיה

## מבוא

עבודה זו עוסקת בקשר בין דרך למידה פעילה ומשמעותית לאקלים הכיתה כסביבה הלימודית בה מבליים תלמידי בית ספר במשך כמה שעות מדי יום. ילדים נמצאים במסגרת הלימודית בתקופת התפתחות קריטית שיש לה השלכות רבות להמשך חייהם כבוגרים. מאפייניה הייחודיים של המסגרת כוללים מרכיבים כמו יחסי גומלין בין תלמידים ובין תלמידים למורים ושאר הצוות החינוכי, מעורבות בלמידה ותנאים פיזיים. לכל בית ספר ולכל כיתה אווירה אופיינית הקשורה למרכיבים אלה ואחרים ולתהליכים פסיכולוגיים וחברתיים. תהליכים אלה קובעים את האקלים הכיתתי הנתפס בעיני הגורמים השונים במסגרת הלימודית ואת איכות החוויה הלימודית. המערכת הפורמלית מופקדת על יצירת למידה איכותית עבור כלל התלמידים על צרכיהם השונים, אך עדויות על עליה באלימות וירידה בהישגים בבתי הספר מראות שיעד חינוכי זה אינו מושג כהלכה בשנים האחרונות.

סביבת הלמידה היא המרחב הפיזי בו מתקיימת ההוראה כולל מאפיינים אנושיים, חברתיים וטכנולוגיים. סביבה זו נמצאה כמשפיעה על היבטים רבים של חוויית הלמידה ועל תוצריה. בעקבות התהליך של האצת הידע בעולם המודרני והמציאות הדינמית יותר מאי פעם תוצרי החינוך הרלוונטיים כיום חייבים לחרוג מהישגים לימודיים לשליטה במיומנויות כלליות (De Smul, Heirweg, Devos & Van Keer, 2020). בהתאם לכך, הכנת בוגר מערכת החינוך לחייו העתידיים דורשת פדגוגיה אלטרנטיבית הפורצת את גבולות ההוראה המסורתית. דרך הלמידה המסורתית אינה מתאימה לצרכיהם של תלמידים בעידן המודרני המתאפיין בשינויים מהירים ובשיתוף מידע ללא גבולות. סביבת למידה שתתמוך בצרכי הלומד העכשוויים חייבת לעודד יצירתיות, יזמות ומעורבות (מני - איקן, ברגר-טיקוצ'ינסקי ווולף, 2018).

בעקבות ההכרה בצורך לעבור מהקניה פרונטלית של ידע לרכישת מיומנויות כלליות יותר הוצעו שיטות הוראה אלטרנטיביות שונות כולל למידה שיתופית, למידת עמיתים ולמידה מבוססת פרויקטים. המשותף לדרכי הלמידה האלטרנטיביות הוא השאיפה ליצור מעורבות גדולה יותר של תלמידים וחוויית למידה עמוקה ומשמעותית במקום המודל הפרונטלי המסורתי הנהוג במערכת החינוך. גישת הלמידה הפעילה היא אחת הדרכים להשיג את היעדים החינוכיים החדשים ולהתאים את הלמידה בכיתות למציאות בה גדלים ילדים כיום. הנחת המוצא מאחורי השיטות החדשניות היא שתלמידים מעורבים ופעילים יותר מפיקים תועלת רבה יותר מהלמידה ורוכשים כלים ומיומנויות שישרתו אותם בעתיד. רפורמות שונות בתחום החינוך מנסות לקדם חדשנות ויצירתיות וליצור חוויית למידה משמעותית יותר,

## פרק ראשון: פעילות גומלין בכיתה

פעילות גומלין בכיתה היא מושג מרכזי בחינוך המתייחס לאינטראקציות וליחסים במסגרת הכיתתית. מהותה של פעילות הגומלין היא תהליך חינוכי וחברתי שבו חברי הקבוצה מתקשרים ביניהם לצורך העברת מסרים באמצעים מילוליים ולא מילוליים. תהליך יומיומי זה בכיתה כולל היבטים שונים של תקשורת כמו החלפת מידע, הקשבה, שכנוע ושיתוף פעולה (בר טל, 1994). לאחר שנים של התמקדות המחקר בלומדים יחידים הולכת ומתחזקת ההנחה כי תהליך הלמידה מתרחש בעיקר תוך כדי פעילות גומלין חברתית. חוקרים מאמינים כיום כי המוח האנושי הוא "מוח חברתי" ולכן תהליך למידה משמעותי כרוך ביחסים עם אחרים (ברנדט, 2000). פעילות הגומלין בכיתה היא גורם המנבא במידה רבה את התהליכים החברתיים והלימודיים ואף את ההתפתחות האישית של התלמידים. אופי האינטראקציות בכיתה יכול להשפיע על נושאים רבים כמו המבנה ההיררכי, בחירת חברים, עמדות התלמידים כלפי המורים והתפיסה העצמית של התלמידים (בר טל, 1994).

חקר פעילות הגומלין בכיתה מכוון למסגרת העיקרית בה נמצאים תלמידים במהלך שעות היום. בכל כיתה מתפתחת פעילות גומלין ייחודית בעקבות מכלול הגורמים הקשורים לתלמידים ולמורים. פעילות גומלין ספציפית זו היא תוצאה של מערכות היחסים בין היחידים ותתי הקבוצות כולל נורמות חברתיות, צורת דיבור, מבנה ולכידות (ברנדט, 2000). הכיתה היא קבוצה משנית בתוך המסגרת הבית ספרית שיש לה מטרה חינוכית מוגדרת. כל כיתה מתאפיינת בדפוסים מבניים, לימודיים, התנהגותיים וחברתיים ואלה מכתיבים גם את אופי האינטראקציות בכיתה (בר טל, 1994). לרוב המורים הם אלה שמשפיעים יותר על אופי פעילות הגומלין בכיתה על ידי קביעת התכנים, הסביבה הפיזית והאווירה הכללית בזמן השיעור (ברנדט, 2000). כך, למשל, סידורי הישיבה בכיתה עליהם מחליטים המורים משפיעים על רמת המעורבות והתפקוד הלימודי של התלמידים. נמצא כי תלמיד שיושב ליד חבר המתפקד ברמה גבוהה, נוטה להראות גם הוא תפקוד גבוה, ולהיפך. תלמידים שלא הצליחו להתיידד עם מי שהמורה בחרה להושיב לידם בכיתה, הראו רמות תפקוד מגוונות יותר. החוקרים הסיקו כי להיבט הארגוני של סידורי הישיבה בכיתה והיחסים החברתיים הנובעים מהם יכולה להיות משמעות רבה בהקשר של התפקוד הלימודי (*Gremmen*,

*Van den Berg, Steglich, Veenstra & Dijkstra, 2018*).

התפקידים והמאפיינים הספציפיים של התלמידים והמורים יוצרים סביבה שונה עבור כל כיתה, אך ההתרחשויות במסגרת הכיתתית מושפעת גם מהמבנה הבסיסי שנקבע על ידי המדיניות הבית ספרית והתרבות הארגונית (ברנדט, 2000). החלטות עקרוניות כמו דרך הלמידה המקובלת בכיתה